

Rosendal och Rosenius

Som ett led i uppmärksammandet av Carl Olof Rosenius födelse för 200 år sedan, hölls i september 2016 i Kristianstad en temadag om hans liv och verk med medverkande från Sverige och Danmark. Ett av bidragen gällde den svenska högkyrklighetens portalgestalt, Gunnar Rosendal, och hans förhållande till Rosenius. Staffan Ljungman har låtit oss få del av och publicera hans manuskript.

Ja, det finns likheter mellan de båda, inte bara till namnet. Gunnar Rosendal är ju känd för så mycket annat: en på många sätt excentrisk präst, en banbrytare för kyrklig förnyelse med restaurering av det liturgiska livet i Svenska kyrkan. Men man får inte glömma hans innersida. Rosendal skulle nog inte haft något emot att kallas roseniuslärjunge. 1944 skrev han boken *Lag och Evangelium i C.O. Rosenius' betraktelser*. På sextioalet hade jag samlat på mig en hel del av Rosendals böcker, fast just den här hade jag inte. Men den fanns hos mina svärföräldrar som var stöttepelare i BV i Helsingborg. Och så fick vi ärva den boken, som var flitigt läst och understruken. Så Rosendal och Rosenius samsades åtminstone på bokhyllorna i många hem.

Hur kom då boken till? Den är faktiskt frukten av en brevväxling med Bo Giertz,

som då inte var biskop utan komminister i Torpa. Han hade varit med på kyrkodagar i Osby 1941, där Rosendal hade talat om helgelsen. Men Giertz var inte nöjd. Efter några dagar skickade han ett brev och skrev:

Det är sant att jag inte i fråga om någon annan människa har en så lidelsefull önskan att allt skall vara rätt och rent och klart i läran, som i fråga om Dig. Orsaken är inte bara att Du är en nyckelperson för den kyrkliga förnyelsen, så att Dina eventuella brister måste bli till skada och fall för en oräknelig mängd människor, utan också att du hör till de vänner och bröder i kampen med vilka man till varje pris vill äga den inre gemenskap, som endast kan grundas på verklig gemenskap i trons väsentligaste stycken.

Efter ditt föredrag i onsdags råder det nu intet tvivel för mig längre om att en sådan gemenskap icke existerar mellan oss. Jag är bergfast viss om att Du på den väg där Gud så uppenbart fört dig fram till ousäglig välsignelse för så många, nu kommit till ett trångt pass, där Gud sänder dig en nådefull kallelse till fördjupning och förnyelse på en alldeles avgörande punkt, som skall leda dig till att omfatta och predika Kristus på ett alldeles nytt sätt.

Det är riktningen mot centrum, mot Guds Lamm, offrat för oss, som framför allt förlänar åt Beträktelserna det starka draget av allmängiltighet.

Rosendal

Sagt utan omsvep: Pastor i Osby har fullständigt tillfredsställande *kunskaper* om salighetens grund, men det brister i *insikten* (den av Guds Ande verkade personliga tillägelsen), och därmed också i tillämpningen. Vore jag nu själasörjare åt Dig, skulle jag för Din egen och Dina församlingsbors salighets skull ålägga Dig att byta ut någon del av Dina dagliga andaktsövningar mot ett dagligt, meditativt och böneuppfyllt läsande av t ex Rosenii dagbetraktelser eller Samlade skrifter.

Vågar jag ge en Broder som gjort så ofantligt mycket mera än jag själv när det gäller nit och hängivenhet, ett råd och en maning, så skulle det vara: Låt Kristus försonaren och budskapet om rättfärdigheten från Gud, trons rättfärdighet och försoningsgrunden, få den allt annat överträffande plats i ditt hjärta och på din predikstol, som den tillkommer.

I inledningen till sin roseniusbok återger f. Gunnar saken, även om han inte citerar brevet. Han ville vara lydig mot det själavårdande råd han fått, även om han till en början inte begrep varför. Han läste Beträktelserna, och först tänkte han bara att det var ju så rätt och sant alltihop. Men så började det hända något. Han skriver: "En andlig makt strömmade från bladen, som liksom tycktes leva och röra sig av en oförgänglig styrka." Han har blivit fångad av det han läste. Någon roseniusexpert vill han inte kalla sig, men gärna en "läsare".

Och efter ett par år blev läsaren också en skrivare. Han hade tidigare givit ut några böcker med samlingsnamnet "Rätte lärare", bl a om Arndt, Scriver och Roos, Nohrborg och Schartau. Nu inser han att Rosenius väl försvarar sin plats bland dessa rätte lärare. På försättsbladet tackar han sin vän Bo Giertz i Torpa "för att han lärde honom läsa Beträktelserna". Vad han vill ge i sin bok

är inte någon levnadsteckning av Rosenius men en analys av teologin i hans betraktelser. Han skriver:

Det är riktningen mot centrum, mot Guds Lamm, offrat för oss, som framför allt förlänar åt Beträktelserna det starka draget av allmängiltighet. De erhålla genom denna prägel en tidlöshet, så att de aldrig kunna bli av otidsenliga utan hava giltighet i alla tider.

Gunnar Rosendal menar att Rosenius genom alla betraktelserna framför allt vill besvara frågan *Huru skall jag varda salig?* Och den frågan måste äga giltighet också i vår tid. Det viktiga är inte att fylla tomma kyrkor, det viktiga är att väcka denna fråga hos människor: Hur ska jag bli salig? Den liturgiska förnyelsen som f. Gunnar har ivrat så mycket för måste motsvaras av en andlig förnyelse, annars blir det bara utanverk. Man måste nå fram till svaret på salighetsfrågan, svaret som är: *Gud vare tack, genom Jesus Kristus, vår Herre.*

I början av boken ställer Rosendal frågan om Rosenius kan kallas en rätt lärare, när han inte var prästvigd. Alla de andra som Rosendal hade skrivit om var ju präster. Problemet löser han genom att kalla Rosenius en profet. Och som profet är han också teolog och lärare. Det är inte något ämbete som legitimerar honom, det är den rätta och sunda teologin i det han skriver.

Ett citat:

Rosenius tillhör väckelsen och han är en profet, men detta är det förvånande och glädjande för var och en som älskar Kyrkan och hennes teologi, att han samtidigt röjer sig som teolog. Därför blev aldrig den rosenianska

väckelsen partikulär eller sekterisk. Den tillförde Kyrkan profetisk livaktighet och kraft, och i många svenska kyrkoförsamlingar är församlingsskärnan, som ännu håller sig frisk och som är underlaget för gudstjänstlivet i församlingen, skaran av rosenianer.

I boken systematiserar Rosendal Rosenius' teologi i Beträktelserna, och jag tycker han gör det på ett beundransvärt sätt. Han sätter upp ämne efter ämne och tar ur de många beträktelserna fram Rosenius' undervisning i just det ämnet. Bokens två huvudrubriker är Lagen och Evangelium, som tar upp vardera ungefär lika stort utrymme. Under Lagen finns följande kapitel: Lagens ursprung, Lagens väsen, Lagens första bruk, Saligheten och samhället, Lagens andra bruk, Synden, Bot och bättring, Lagens tredje bruk samt Den stränga och den milda nåden. Under Evangelium finns Offret, Försoningen, Frälsningen, Rättfärdiggörelsen, Tron, Helgelsen, Gärningarna, Kristi efterföljelse, Delaktigheten i Guds natur, Den hemlighetsfulla föreningen och till sist Nåden.

Jag kan naturligtvis inte här ta upp innehållet i de många kapitlen. Jag påminner bara om att lagens första bruk ligger på samhällets plan, hur alla människor behöver Guds lag för att kunna leva ett rättskaffens liv. Lagens andra bruk är att Lagen driver till Kristus, eftersom den får oss att inse vår synd och vårt behov av Frälsaren. Lagens tredje bruk betyder att den som har fått sina synder förlåtna och blivit rättfärdiggjord i Kristus, den behöver Lagen som vägledning för ett liv i helgelse (det är därför Paulus har så många förmaningar just för de troende kristna).

Man kan också undra över att Försoningen och Frälsningen har fått var sitt kapitel – är det inte samma sak? Nej, menar Rosendal: försoningen är en försoning med Gud i Kristi blod, frälsningen är en frälsning från djävulen. Försoningen har skett en gång för alla, medan frälsningen är en daglig kamp. Inte i egen kraft förstås: segern är redan vunnen av vår Frälsare, men den måste tas emot varje dag på nytt. Och denna skillnad mellan försoning och frälsning stöds förstås av åtskilliga roseniuscitat. Kapitlet Gärningarna hör till Lagens tredje bruk och handlar inte om vad man ska göra för att bli frälst utan om vad man gör därför att man är frälst. Den stränga nåden betyder att Gud av nåd genom Lagen krossar allt vårt eget verk. Den milda nåden är då Lagen "liksom passerar genom Kristus" som av nåd har uppfyllt och fullbordat Lagen.

Ja, i Rosendals framställning framstår Rosenius verkligen som en god teolog, som noga gör reda för salighetens grund, medel och ordning. Och det är ingen tvekan om att Rosendal för egen del har tagit djupa intryck av läsningen. Och dessa intryck vill han föra vidare, framför allt till prästerna inom den kyrkliga förnyelsen, eftersom det är de som ska förkunna Guds ord. Vad Rosendal vill inskräpa är att den kyrkliga förnyelsen inte får stanna på ytan utan måste börja inifrån. Och då kan Rosenius vara till utomordentlig hjälp. Så här låter det i slutet av boken:

Käre bröder och medarbetare i det förnyelsearbete som vi hava fått oss anförtrött av Gud själv i hans heliga Kyrka! Till eder vänder sig eder broder ... med denna bön: Lär känna Beträktelserna! De föra fram till korset. De föra

Rosenius framstår verkligen som en god teolog

in i Jesu hjärta, in i den mystiska kristusgemenskapen, in i helgelselivets djupa förening med Herren, in i den underbara delaktigheten i hans natur. – De skola visa vägen både till väckelse och helgelse, ty de leda över Lagen till Kristi offer. Mycket har Gud skänkt oss förut, som vi icke få i Betraktelserna, men vi få icke lämna utan beaktande den rikedom som de innehålla, en nådens rikedom.

Boken kom som sagt ut 1944, och det dröjde inte länge förrän redaktör Axel B Svensson hade läst den. Han skickade omgående ett uppskattande brev till Osby prästgård, och Svenssons ord får bilda slutvinjett. Svensson tackar för boken och skriver:

Under läsningen har jag djupt känt, att Doktor Rosendal och jag likt Mefiboset varje dag spisa vid Konungens bord.¹ Vi äta samma andliga mat. Det synes mig vara huvudsak. I Konungens hus finns många kärl, och den ene spisar på ett, den andre på ett annat. Men samman höra de för matens skull, det levande brödet och det livgivande som de dricka.

Staffan Ljungman

Kyrkoherde emeritus, Osby

---

1. Angående Mefiboset se 2 Sam. 4:4 och kap. 9